07. Jelentős középkori teológusok

Az alábbi betűrendes mutató a kronológiai táblával összhangban segít eligazodni a középkori latin Nyugat teológiájának történetében. A mutató a teljesség igénye nélkül készült, hiszen a több, mint ezer év teológiai kultúráját alakító teológusok, sőt, még a kiemelkedő teológusok száma is hatalmas (sok száz személyről beszélün), és ezért kimerítő személymutatót már a terjedelmi korlátok miatt sem nyújthattam. Ehhez járul a műfaji probléma is, ugyanis a kézikönyv és a lexikon szemlélete eltér egymástól. Törekedtem azonban arra, hogy semmiképpen ne maradjanak ki az ismertetésből sem a ma még leginkább ismert szerzők, sem pedig azok, akiknek történetileg legjelentősebb hatása volt, illetve akik a legeredetibb gondolkodók voltak. Lehetőség szerint megemlítettem továbbá olyanokat is az ismertebb neveken túl, akiket ugyan ma már jobbára csak a történészek ismernek, de valamilyen szempontot jól illusztrálnak (például egy iskolát).

A nevek alakjáról : a középkori teológusok neve tekintetében nagy változatossággal találkozhat a magyar olvasó. A meglehetősen szegényes magyar középkori filozófiatörténet egyelőre adós maradt a számtalan név olyasféle, többé-kevébé standard magyaros alakjaival, mint amilyet maga számára az angol, német, francia vagy olasz filozófiatörténet már régebben kidolgozott (habár ezeken a nyelveken sem teljesen egységes a nomenklatúra). Pár nagy névnek van ugyan magyarosult alakja (mint Aquinói Tamás, vagy Canterbury-i Anzelm, Clairvaux-i Bernát), de a legtöbb esetben ilyen bevett megfelelő nem állt rendelkezésünkre. Magyaros alak híján viszont úgy gondolom, hogy a latinos alakot a legcélszerűbb használni, mert egyrészt ez volt a *langue axiale* a szerzők korában, másrészt pedig a latinos alak kiejtése a magyarban nem okoz problémát. Uj magyaros alakok kidolgozására nem vállalkoztam. Korábbi kisérletek pedig, mint "Római Egyed [Aegidius Romanus]," "Duns Scotus János [Joannes Duns Scotus]", "Ockhami Vilmos [Guilelmus Ockham]", esetleg "Szent Irén [Irenaeus]" pedig az elkerülhetetlenül megnehezítik a szerzők visszakeresését a nemzetközi irodalomba, arról nem is beszélve, hogy ma már kissé mosolyogtatóak is.

A jobb tájékoztatás kedvéért azonban a latinos névalak mögött szögletes zárójelben megadtam a fontosabb más latin formákat, valamint az idegen nyelvi, éspedig főleg az angolos, illetve esetenként a franciás alakokat.

A biográfiai szócikkek formátumában a Schultess – Imbach kézikönv megoldásait követtem: a nevek mellett szereplő variációk után következnek a születési és halálozási adatok, majd megadom a teológus státusát, és rendi hovatartozást. Ezután felsorolom a városokat (egyetemeket), amelyekhez a teológus a tevékenysége kötődött. Végül egy-egy mondatban megpróbálom a szerző jelentőségét bemutatni. Részletesebb tájékozódáshoz, mindenekelőtt a nagy középkori tárgyú lexikonokhoz, illetve a szerzővel foglalkozó irodalomhoz utalnám az olvasót. Ezek között elsőként a már említett Schultess – Imbach kötet bio-bibliográfiai mutatóját ajánlanám. Tartalmi szempontból magam is elsősorban erre a nagyon alapos munkára támaszkodtam, habár sok helyütt kiegészítettem, illetve helyenként módosítottam az adatokat és a bemutatásokat.

További tájékozódáshoz ajánlhatóak a *CHLMPh* vagy a *Dictionnaire du Moyen Âge*, a *Lexikon des Mittelalters*, Evans *The medieval theologians*, vagy ugyanő *Fifty key medieval thinkers* c. kötetei, valamint a *Lexikon für Theologie und Kirche*, illetve még angol nyelven a nemrégen megjelent *Biographical dictionary of Christian theologians*, és a korábbi *Dictionary of the Middle Ages*. A magyar nyelvű *Teológusok lexikona* nagyon egyenetlen színvonalú.

Rendi rövidítések: gyakorlatilag minden középkori teológus vagy világi pap, vagy valamely szerzetesrend (apácarend) tagja volt. Az egyszerűség kedvéért álljanak itt a bemutások során használt rendi elnevezések rövidítései:

CSA - Canonici (Canonissae) Regulares S. Augustini (Ágostonos reguláris kanonokrend)

OCart – Ordo Cartusiensis (Karthauzi rend)

OCD – Ordinis Fratrum Carmelitarum Discalceatorum (= B.M.V. Ordo Fratrum Beatae Mariae Virginis) (Sarutlan Karmelita rend)

OCist – Sacer Ordo Cisterciensis (Ciszterci rend)

OESA – Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Augustini (Ágostonos remeterend),

OFM – Ordinis Fratrum Minorum, ferences rendi szerzetes (Minorita Ferences rend)

OP – Ordinis Praedicatorum (Prédikátorok rendje (domonkos rend))

OSB – Ordinis Sancit Benedecti (Szt. Benedek (bencés) rend)

Abbo Floracensis [Abbo of Fleury] (*940k - †1004) Gerbert mellett kora egyik legnagyobb tudósa. A cluny-I reform támogatója, és az oktatást a hét szabad művészetre alapozza. Kiváló logikus és matematikus.

Adam de Wodeham [A. Goddamus] (*1295k - †1358) - OFM, Guilelmus Ockham legjelentősebb tanítványa, Henricus Totting de Oyta még kivonatot készített *Szentencia-kommentárjából*.

Adelard of Bath (* ca. 1080; † ca. 1152) – Laonban és Tours-ban tanult. Guilelmus de Conches elsősorban arab természetfilozófiai és asztronómai munkák fordítója.

Aegidius Romanus [A. de Colonna, Giles of Rome] (*1243/7, †1316) – OESA. Aquinói Tamást hallgatta Párizsban. Még életében rendje normatív teológusává választották.

Ailredus Rivallensis [Aelred of Rievaulx], (* 1100/10 - †1167) – SOCist, Rievaulx (Yorkshire, Anglia) apátja, a Jézus élete eseményeinek személyes átélésére koncentráló affektív misztika egyik első szerzője.

Alanus ab Insulis [Alan of Lille] († 1203) – SOCist, “doctor universalis.” Chartres, Párizs, Montpellier és Cîteaux. Eredetei teológiai írásaiban a Boethiusra építő axiomatikus teológiai módszert alkalmazza. Jelentős költő.

Albertus de Saxonia [A. de Helmstede, A. de Rickmersdorf, Albert von Sachsen, Albert of Saxony, Szász Albert] (* ca. 1316; † 1390) – artista magiszter, Párizsi rektor, Bécsi rektor, Halberstadt püspöke, elsősorban Arisztotelész-kommentátor, aki a párizsi irányzatok nagy hatású (Joannes Buridanus, Nicolaus Oresmius) képviselője Kelet-Európában.

Albertus Magnus [A. Alemannus, A. de Colonia, Albert the Great, Nagy szent Albert,] (* ca. 1200; † 1280) – OP, Aquinói Tamás fő tanítója. Teológiai munkáiban inkább “régies” (inkább hellénisztikus-neoplatonikus, mint arisztoteliánus fogalmakat használ). Teológusként jelentős hatása van német területen (elsősorban a Rajna-vidéken). A *via Alberti* számos tekintetben önállósodik a tomista irányzattal szemben a német dominikánusok körében.

Alcuinus Flaccus [Alkuin, Yorki Alkuin] (*730/5 - †804) – Nagy Károly oktatási és teológiai tanácsadója. A “hét szabad művészet” oktatásának megújítója latin nyelvterületen.

Alexander de Sancto Elpidio [A. Fassitelli de S. E.] (*1265 - †1326) – rendi generális, teológus magiszter, OESA. Párizs, Agnani, Melfi. Az ún. →ágostonos iskola jelentős képviselője.

Alexander Halensis [A. Anglicus, Alexander of Hales] (* ca. 1185; † 1245) – OFM, ‘doctor irrefragabilis’, teológiai magiszter Párizsban. Először használja teológiai előadásokhoz Petrus Lombardus *Szentenciáskönyvé*t. A ferences “régi iskola” képviselője.

Alexander Neckham [A. Nequam, de Sancto Albano] (*1157 - †1217) – reguláris kanonok, Párizs, Oxfor†

Alfarabi (* ca. 870/2; † ca. 950) – arab filozófus, Damaszkusz, Aleppó, Bagda† Latin területen a arisztoteliánus tudományelméletet tárgyaló munkájával hatott.

Algazali (* 1058; † 1111) – arab teológus. Tus, Bagdad, Neshapur. Az autonóm filozófia elvetője, Avicenna ellenfele. A Nyugat neki tulajdonította *Summa theoricae philosophiae* c. művében található nézeteket, amely Avicennát tárgyalja.

Antonius Andreae [Scotulus, Scotellus] (*1280k - †1320k) – OFM, ‘doctor dulcifluus,’ teológiai magiszter. Párizs, Lerida. Duns Scotus tanítványa és követője.

Anzelm [Anselmus Cantuariensis, Anselm of Canterbury] (* 1033; † 1109) – OSB, Bec, Canterbury. “Doctor marianus.” A 11. század fordulójának legjelentősebb teológusa. Nyelvi-analitikus teológiai módszertanának hatása óriási.

Anzelmus de Laon – Gilbertus Porretanus, Reimsi Albericus mestere. A *Glossa ordinaria* egyik fontos alakítója, de az interlineáris (sorközi) glosszák végső formáját nem ő alakítja ki.

Armandus de Bellovisu [Armand de Belvézer], 1313-1334 között ismert a tevékenysége – OP, teológiai magiszter. Montpellier, Avignon. XXII. János pápa ellenfele, befolyásos tomista.

Arnaldus de Villanova [A. Catalanus, Arnulfus Magister] (* 1238/40; † 1311) – laikus teológus. Valencia, Montpellier. III. Frigyes és V. Kelemen pápa tanácsadója.

Augustinus [Ágoston,] (354; † 430) – a legnagyobb hatású latin egyházatya. Hatalmas életműve igen sokféle és alkalmasint igen eltérő hangsúllyal tárgyal teológiai problémákat, ezért aztán a legkülönbözőbb teológiai iskolák is mesterüknek tudták tekinteni. A műveiből vett idézetek kiválogatásának módja már önmagában jelzi egy középkori latin teológus pozícióját.

Avencebrol [Avicebron, Ben-Gabirol, Salomo ben Yehuda, Ibn Gabirol] (* 1021/2; † 1057/8) – zsidó filozófus, a *Fons vitae* (Az élet forrása) című műve nagy hatást gyakorolt a 13. század elejének "régi" iskolájára, elsősorban a spirituális anyag fogalmának kidolgozásával.

Averroës [Ibn Rushd] (*1123 - 1198) – a Kommentátor. Cordoba, Sevilla, Marrakesh. Averroës jelentősége abban állt, hogy arisztotelészi szövegkorpusz kommentátoraként közvetítette a későantik görög kommentátorok (Aphrodisziászi Alexandrosz, Szimplikiosz, Philoponosz, és mások) értelmezéseit, vitáit, és kritikáit, amelyet ő a (keresztény) szír fordítók tolmácsolásában ismert még arabul. Lényegében ez az általa közvetített értelmezési kultúra tette lehetővé Arisztotelésznek önmagukban igen nehezen érthető, és a 13. századra gyakorlatilag teljesen elhomályosult szellemi környezetű munkáinak feldolgozását. Averroës teológiai munkái közül csak az Al-Gazali ellenében írott *A cáfolat cáfolata* (*Destructio desctructionum, Tahafut al-tahafut*) volt ismert latinul.

Avicebron [Salamon Ibn Gabirol] (*1021/2 - 1054/58) – Arabul író zsidó teológus – filozófus. Hispánia. A Nyugat szempontjából legfontosabb művét, a *Fons vitae*-t [Az élet forrása, *Mekor hajjim*] a név torzulása miatt egy fiktív, "Avencebrol/Avicebron" nevű, általában arabnak gondolt filozófusnak tulajdonították.. Joannes Hispanusszal Dominicus Gundissalinus fordította latinra a 12. szd. végén, valószínüleg az arabul írott verzióból. (A Mediterráneum déli és keleti részein az arab volt a zsidók, keresztények és muszlimok közös kulturális nyelve.) A vallásilag meghatározhatatlan hovatartozású munka szerzőjét csak a 19. szd. közepén azanosították.

Avicenna [Ibn Sina] (* 980; † 1037) – perzsa orvos, teológus. Gundissalinus és Joannes Hispanus fordítja latinra filozófiai enciklopédiáját. Egy, a plótinoszi típusú, monoteista metafizika közvetítője a Nyugat számára. Nagy hatással volt 13. században.

Berengarius Turonensis [Tours-i Berengár, Angers-i Berengár] (* 1000k - †1088) – teológus, Chartres, Tours. Kiváló logikus. Eukharisztikus tanítását elítélik.

Bernardus Clarevallensis [Bernard of Clairvaux, Bernát] (* 1090k - † 1153) – SOCist. Cîteaux, Clairvaux. Korának egyik legnagyobb misztikusa, teológusa és egyházpolitikusa. Abelard és az akkori "modernek" ellenfele.

Bernardus de Trilia [Bernhard de Treille] (*1240k - †1292) – OP, teológus magiszter. A párizsi egytemen az 1280-as évek elején tanít, a korai tomisták fontos képviselője.

Bertholdus Maisberchensis [Berthold von Moosburg] (működése 1318 és 1361 között) – OP, a kölni *studium generale* lektora. Regensburg, Köln, Nürnberg. A német domikánusok között népszerű Eckhart-iskolához tartozott, Proklosz-kommentárja az albertista irányzatot képviseli.

Boethius (* ca. 480; † 524/5) – rendkívüli felkészültségű világi keresztény teológus. Teológiai írásai (*Opuscula sacra*) tartalmilag és metodológiailag mintaadóak voltak a karoling kortól egészen a középkor végéig. A *filioque* teológiájának kidolgozója.

Boethius de Dacia [B. Dacus] (fl. 1270-80) – dán artista magiszter. Párizs. Ernst Renan óta az averroisták fő képviselőjének számít Brabanti Siger és Joannes a Janduno mellett. Valójában erre semmi nem ad okot. Az 1277-es elítélések nemcsak az ő, hanem Aquinói Tamás egyes tételeit is elmarasztalták.

Bonaventura [Joannes Fidanza] (* 1217; † 1274) – teológus magiszter, OFM, a ferences rend generálisa. A ferences "régi iskola" legnagyobb teológusa.

Bruno Carthusiensis (*1030 - †1101) – szent, pap (?), a karthauzi rend alapítója (1086). Előtte Rheimsben tanított, az iskolát is vezette. Nagy hatású spirituális levelek .

Corpus Dionysiacum (*Corpus Areopagiticum*) – →Dionüsziosz Areopagita

Crathorn [Guilelmus vagy Joannes C., William C.] (fl. 1330s) – bakkalaureus sententiarius,

Dante Alighieri (* 1265; † 1321) – költő, amatőr filozófus, laikus teológus. Firenze.

Dionüsziosz Areopagita [Pseudo-Dionysius Areopagites, Denys] (fl. ca. 500) – a →Dionüsziosz Areopagita neve alatt ismert híres, minden teológus által tanulmányozott iratcsomag (ez a *Corpus Dionysiacum*) négy értekezésből: *Az isteni nevekről*, *Mennyei hierarchia*, *Egyházi hierarchia*, *Misztikus teológia* és 10 levélből áll. A 5. szd. környezetében élő szerzőről semmit nem tudunk. A valószínüleg szír teológiai hátterű szerző magát Pál apostol athéni beszéde után megtért tanácsnok (ApCsel 17, 34) neve mögé rejtette el. Az ismeretlen teológust nagy tekintélyű egyházatyák (mint pl. Maximosz Confessor) magyarázták és legitimálták, különféle kegyes legendák Athén első püspökével, majd Gallia apostolával és Párizs első püspökével azonosították (amit már a középkor folyamán többen kétségbe vontak), így hallatlan tekintélyre tett szert a Nyugaton is. Rövid, de súlyos, komoly filozófiai apparátusra támaszkodó, eredeti fogalmi nyelvet használó írásaival felmérhetetlen hatást gyakorolt a teológia módszertanára gyakorlatilag az egész középkoron keresztül, Keleten és Nyugaton (habár eltérő jelleggel). Elsősorban a "misztikus teológia" és a „negatív teológia" kifejezések kötődnek a nevéhez, de e mellett számtalan teológiai gondolat és érv ihletője volt. Lényegében az isteni transzecendencia és immanencia viszonyával írása, a *Misztikus teológia* minden későbbi nyugati misztikus kézikönyve lett. A Nyugatra gyakorolt hatás a Dadogó Mihály császár által Jámbor Lajos frank uralkodónak küldött teljes görög *Corpus*szal kezdődött (de lapszéli szkholionok, magyarázatok nélkül), amit először Hilduin (a St. Denys, azaz a Dionüszioszt védőszentjének tartó kolostor apátja), azután Johannes Scotus Eriugena fordított latinra (amit még több fordítás, és számtalan nagy kommentár követ).

Dionysius Carthusianus [D. Ryckel, van Reijkel, van Leeuwen, Kartauzi Dionysius, Denys the Carthusian] (* 1402; † 1472) – OCart, artista magiszter,

Dominicus Gundissalinus († 1181 után) – Cuéllar-i (Segovia) archidiakónus. Valószínüleg áttért zsidó, aki döntő szerepet játszott a 12. század második felének hispániai fordítói programjában.

Dominicus Gundissalinus [Gundisalvi] (fl. 1150-90) – archidiakonus. Segovia, Toledo. Feltehetőleg kereszténnyé áttért zsidó. Avicenna, Alfarabi, Algazel és Avicebron fordítója. Lélekfilozófiai és metafizikai írásai jelentős tekintélyt élveztek.

Duns Scotus ld. Joannes Duns Scotus

Durandus de Sancto Porciano [Durand of St. Pourçain] (* 1270/5; † 1334) – teológiai magiszter, OP. Párizs, Avignon, Meaux. "Doctor modernus." Antitomista *Szentencia-kommentárj*át a rendi káptalan kiigazítani kötelezte. XXII János pápa ellenfele.

Eckhardus Teutonicus [Meister Eckhart, E. von Hohenheim] (* ca. 1260; † 1328) – teológiai magiszter, prior és provinciális. OP.

Franciscus de Marchia [F. della Marca, F. Rossi, F. Rubei](* 1290k; † 1344 után) – teológiai magiszter, OFM. Párizs, Avignon.

Franciscus de Mayronnis (* 1288; † 1328) – teológiai magiszter, OFM. Párizs, Avignon. Duns Scotus tanítványa és követője.

Fridugisus Tornacensis [Fredegisus, Fredugisus, F. of Tours] († 834) – archidiakonus, apát. Tours. Alkuin tanítványa. *A semmi és a sötétség szubsztanciájá*ról szóló műve nyelvfilozófiai-teológai értekezés.

Fulbert - (* - †1028) – Chartres püspöke. Tours-I Berengár mestere. Biblia-kommentárjai mellett a tudományos oktatást pártfogolta.

Gabriel Biel [Gabriel Spirensis, Byel, Byhel] (* 1410/25; † 1495) – teológus magiszter, a tübingeni egyetem rektora. Szentencia-kommentárja a skolasztikus teológia "összefoglalása," amennyiben enciklopédikusan informál mind a korabeli „régi út" (*via antiqua*, Aquinói Tamás, Duns Scotus), mind pedig a „modern út" (*via moderna*, Adam Wodeham, Ockham, Holkot, Rimini Gergely) teológiai állásponjáról. Luther alaposan ismerte.

Gaunilo († 1083) – OSB. Marmoutiers, Tours. Anzelmus istenérvének első bírálója.

Gerard Grote (†1384) [Geert Groote]– diakónus (alázatból), az ún. Windesheimi (deventeri) kongregáció (reguláris kanonokrend) alapítója, a *devotio moderna* késő-középkori spirituális irányzatának megalapítója. Historiográfiai szerepe az egyházi reform egyik előfutáraként jeletősebbnek, mint amekkora szerepe valójában lehetett.

Gerardus de Abbatisvilla [Gerard d'Abbéville] (*1225k - †1272) – teológus magiszter. Párizs. A koldulórendek egyetemi megjelenésének bírálója, és a velük összekapcsolt új teológiai irányzatok ellenfele.

Gerardus Odonis [Geraldus Odonis, Guiral Ot] (*1290k - †1349) – teológus magiszter, OFM, rendi generális. Párizs, Toulouse. XXII. János támogatója a *visio beatifica* vitában, bár nézetei alapvetően messze álltak a pápáétól.

Gerhohus Reichersberensis [Gerhoh von Reichersberg] (*1092 - †1169) – apát, augusztiniánus. Moosburg, Freising, Hildesheim, Augsburg. Rupertus A modernek bírálója.

Gilbertus Porretanus [Gilbert of Poitiers] (* 1085/90; † 1154) – teológus, Poitiers püspöke. Chartres, Laon, Párizs, Poitiers. A chartres-i iskola egyik legnagyobb alakja. A "porretánusok" iskolájának alapítója. Trinitológiai nézetei miatt sokat támadták.

Gilbertus Tornacensis [G. de Tornaco, Guibert de Tournai] (†1284) - teológus magiszter, OFM. Párizs. A szentviktori iskolát követő spirituális szerző.

Godescalcus Orbacensis [G. Fulgentius, G. of Fulda, G. d'Orbais, Gottschalk] (*806k - †870k) – OSB. Fulda, Reichenau, Orbais (Soissons mellett), Hautvilliers (Reims mellett). Az *Eleve elrendlés* (De praedestinatione) c. írásával kiváltotta a 9. szd. nagy kegyelemtani vitáját. Eriugena is írt ellenében.

Godofredus de Fontibus [Godfridus de F., Godfrey of Fontaines, de Cologne, Condatensis, Leodiensis, de Liège, de Paris] (* before 1250; † 1306/9) – teológus magiszter. Párizs, Köln. Genti Henrik tanítványa, de Aquinói Tamást követi számos kérdésben.

Gonsalvus de Valle Bona [G. de Balboa, G. Hispanus] (*1255k. - † 1313k) – OFM, rendi generális. Duns Scotus tanára, Eckhart mester kritikusa.

Gratianus [Franciscus G., G. Bononensis, G. de Bologna] (aktív 1140k) – jogi magiszter. Bologna. A kánonjog egyik leghatásosabb rendszerezője. *Decretum* c. munkájával évszázadokra megvetette az egyházjog alapjait.

Gregorius de Arimino [Gregory of Rimini] (* ca. 1300/5; † 1358) - teológus magiszter, OESA, rendi generális. Párizs, Bologna, Perugia, Párizs 1341-51. "Doctor authenticus," "tortor parvulorum" (mivel elvetette, hogy a kereszteletlenül meghalt csecsemők a pokol tornácára kerülnének csak). Ockham és Scotus kritikusa.

Gualterus Chatton [Walter Chatton, Catton, Cepton, Schaton] (*1285k - †1344) - teológus magiszter, OFM. Oxford, Assisi, Avignon. Ockham kritikusa.

Guerricus de Saint-Quentino [G. Flandrensis] († 1245) – OP, teológus magiszter. Párizs. Biblia-kommentátor.

Guido Terreni [Gui Terre, G. de Perpignan, G. Parisiensis] († 1342) - teológus magiszter, OCD, rendi generális, jogász, "doctor breviloquus." Perpignan, Párizs, Mallorca. Egyházjogász, Godofredus de Fontibus volt a tanára.

Guilelmus de Sancto Amore [G. Bellovacensis, G. Parisiensis, G. de Saint-Amour] - teológus magiszter. Párizs. A koldulórendek egyetemi megjelenésének fő ellenfele.

Guilelmus Ockham [Willam of Ockham, Occam] (*1280k - †1349) – teológiai bakkalaureus., OFM. Oxford, London, Avignon, München. Joannes Lutterel oxfordi kancellár eretnekség gyanúba keverte. Avignonban a XXII. János pápa által összehívott teológus-bizottság elől Michael Cesana ferences rendi generálissal Münchenbe, Bajor Lajos udvarába menekül (aki a pápa politikai ellenfele). Ockham igen jelentős tekintély volt a logikában, az ún. nominalista teológiai iskolában, illetve a zsinatpárti (*conciliarista*) teológusok körében.

Guilelmus Alaunovicanus [William of Alnwick, William of Lincoln] (*1270/75 - †1333) - teológus magiszter, OFM, Oxford, Párizs, Montpellier, Bologna, Nápoly. Duns Scotus tanítványa és követője.

Guilelmus Altissiodorensis [Guillaume d'Auxerre, G. de Beauvais, Bellovacensis, William of Auxerre] (*1140/50 - †1321) - teológus magiszter, archidiakónus. Párizs. Arany summa (*Summa aurea*) c. munkája a 13. század eleji skolasztika reprezentatív műve, és jelentős tekintélynek örvendett..

Guilelmus Arvernus [Guillaume d'Auvergne, G. Parisiensis, G. Alvernus] (*1180/90 - †1249) – püspök, teológus magiszter. Párizs püspökeként nagy ellenezte az egyetemen megjelenő modern irányzatokat, amelyekkel *Magisterium divinale* c. munkájában vitázott.

Guilelmus de Campellis [Guillaume de Champeaux, G. de Châlons-sur-Marne] (*1070 - †1122) – püspök, teológus. Párizs, Szentviktori apátság. Laon-i Anzelm tanítványa, a párizsi katedrális iskola tanára. Abelard mestere, később ellenfele.

Guilelmus de Conchis [William of Conches] (*1080 - †1154) – teológus, természetfilozófus. Chartres. Chartres-i Bernát tanítványa, Joannes Saresberiensis tanára. Guilelmus de Sancto Theodorico ellenfele.

Guilelmus de Lamara [William de la Mare] († 1290k) - teológus magiszter, OFM. Párizs, majd Oxford. Aquinói Tamás teológiai álláspontjai ellen írt munkája, a *Tamás testvér kiigazítása* (*Correctorium Fratris Thomae*) váltotta ki az ún. *korrektórium*-vitát.

Guilelmus de Macclesfeld [William of M.] (1303k – 1299-31 Oxford) - teológus magiszter, OP. Oxford, Párizs. Aquinói Tamás nézeteit képviselte Genti Henrikkel (Henricus de Gandavo) szemben.

Guilelmus de Sancto Amore [Guillaume de Saint-Amour, G. Bellovacensis, G. Parisiensis] (†1272) – artista, jogi, és teológus magiszter, a párizsi egyetem tanára. Élesen ellenezte a koldulórendek egyetemi megjelenését és privilégiumait. Aquinói Tamás ellenfele.

Guilelmus de Sancto Theodorico [Guillaume de Saint-Thierry, William of St.-T., G. Leodiensis, de Liège, Remensis, Siginiacensis] (*1080/5k - †1148) – apát, OSB, később OCist. Reims, Lyon, Signy. Monasztikus teológus, Szent Bernát barátja, Abelard és Guilelmus de Conchis ellefele. Az egyházatyák és az antik irodalom jó ismerője.

Guilelmus Varo [Guarro, William of Ware] (fl. 1290s) – teológus magiszter, OFM. Oxford. "Doctor fundatus, profundus, praeclarus." Szentencia-kommentárja több, mint 50 kéziratban maradt fenn, több változatban. A Duns Scotust megelőző angol ferences iskolához tartozott, a párizsi vezető teológusokkal vitázott.

Guillemus de Conchis [Willam of Conches] (*1180 - †1154) – A Chartres-i iskola teológusa. Joannes Saresberiensis tanára. A világi tudományok iránti érdeklődése miatt Guilelmus de Sancto Theodorico bírálta.

Haimo Altissodorensis [Haymon d'Auxerre] (*850/60 - †)– OSB, az Auxerre-i iskola mestere, Heiricus Altissodorensis tanára. Az iskola jelentősége Lupus de Ferrier alapító tevékenységével kezdődik, és véget ér, amikor Remigius távozik Reims-be. Biblia-kommentárjait hosszú ideig egy másik Haymonak, Haimo von Halberstadtnak tulajdonították.

Hannibaldus de Hannibaldis († 1272) – kardinális, teológus magiszter, OP. Párizs, Róma. Aquinói Tamás egyik korai és tekintélyes követője.

Hasdai Crescas (* ca. 1340; † 1410/11) – zsidó filozófus, aki Arisztotelész természetfilozófiáját cáfoló könyve a párizsi és oxfordi modern teológusok munkáinak hatását mutatja. Különösen az itáliai és dél-francia területeken élő zsidóság élénk kapcsolatban volt a korabeli "akadémiai elittel" (skolasztikával).

Haymo von Halberstadt († 855) – OSB, Fulda. Jámbor Lajos 859-ben Halberstadt püspökévé nevezte ki. Hrabanus Maurussal volt kapcsolatban. Számos írást tulajdonítottak neki a közelmúltig, amik azonban nem tőle származnak.

Heimericus de Campo [Heymericus van den Velde, Heymeric of Camp] (* 1395; † 1460) - teológus magiszter. Párizs, Köln, Levuen. Johannes de Nova Domo tanítványa. Albertista. Raimundus Lullus tradíciójának folytatója. Cusanusszal állt kapcsolatban.

Heiricus Altissodorensis [Henricus A., Héric d'Auxerre, H. Sancti Germani] (* 841k- †875 után) – OSB. Auxerre (St. Germain). Eriugena olvasója, Remigius Altissodorensis tanára. Neki tulajdonítják a pszeudo-Ágostoni *Tíz kategória* c. tankönyvet.

Henricus de Gor(r)ichem [Henry of Gorcum] (*1378 - †1431) - teológus magiszter. Párizs, Köln. Tamás és a *via antiqua* követője a kölni egyetemi tudománypolitikai vitákban.

Henricus de Hercle [H. Herceley, Henry of Harclay] (* ca. 1270; † 1317) - teológus magiszter. Oxfordi kancellár. Duns Scotus tanítványa és kritikusa.

Henricus de Langenstein [H. von Heynbuche von L., H. v. Hainbuch, Hembuche, H. de Hassia, de Hesse, Henry of Hesse the Elder] (*1340 - †1397) - teológus magiszter, "doctor conscientiosus," a bécsi egyetem tanára. Párizs, Eberbach, Bécs. Asztronómiai és matematikai érdeklődése mellett a zsinat támogatója.

Henricus Gandavensis [de Gandavo, Gandavinus, H. Archidiaconus, Bonicollius, Mundanus, Tornacensis, Henry of Ghent] († 1293) – archidiakónus, teológus magiszter, "doctor solemnis." Párizs, Tournai. A kor legnagyobb teológusa Aquinói Tamás és Duns Scotus mellett. Eredeti, független gondolkodó, akit nem kötött rendi hovatartozás. Az 1277-es elítéléseket megfogalmazó bizottságnak tagja.

Henricus Totting [H.T. von Oyta] (*1330k - †1397) - teológus magiszter. Prága, Erfurt, Párizs, Bécs. A prágai egyetem egyik első professzora. Adam Wodeham és a nominalista irány követője (a Wyclif realizmusát követő huszita iránnyal szemben).

Herade de Landsberg [Herrad of L., H. von Hohenburg] (virágjában 1176-95) – apátnő. Hohenburg, Marbach mellett. Egy fontos, apácák számára írott enciklopédia szerzője.

Hervaeus Natalis [Herveus Natalis Brito, Hervé de Nédellec, Hervé Noël] (* 1250/60; † 1323) – rendi generális, teológus magiszter, OP. Párizs. A francia tomista iskola vezető alakja. A Tamás ellen Genti Henrik, Duns Scotus, Petrus Aureoli, Durandus és Metz-i Jakab (és mások) által megfogalmazott kritikákat próbálja megválaszolni.

Hieronymus de Prag [Jeroným Pražský, Prágai Jeromos](*1365k - †1416) - teológus magiszter. Prága, Konstanz. A k-i zsinaton Husz Jánossal együt eretnekségért megégetik.

Hildegardis Bingensis [Hildegard von Bingen, H. v. Böckelheim, H. v. Rupertsberg] (*1098 - †1179) – szent (bár formálisan nem lett szentté avatva, neve szerepel a *Római martírológium*ban), apátnő, OSB. Disibodenberg (Disenberg), Rupertsberg. "A Rajna szibillája." Korának prófétikus és politikailag is befolyásos személyisége. Látomásait leírták, és nagy hatást fejtettek ki.

Hilduinus Sancti Dionysii [Hilduin de Saint-Denys] (†855/861) – apát, OSB. St-Denis (Párizs), Soissons. Alkuin tanítványa. Jámbor Lajos francia király udvari káplánja. Dionüsziosz Areopagita első nyugati fordítója, és (fiktív) életrajzának szerzője.

Hincmarus Remensis [Hincmar von Reims] (*806 - †882) – egyházjogász, politikus, teológus. Reims érseke, OSB. St-Denis, Reims. Hilduin tanítványa a Saint-Denis apátságban (Párizs). Gottschalk ellenfele a predestinációs vitában. Eriugena támogatója.

Honorius Augustodunensis [H. d'Autun,] (*1080k - †1137) – világi pap (?), teológus, filozófus, enciklopédia-szerző. Az Autun-i iskola "skolasztikusa."

Hrabanus → Rabanus

Hrotsvitha de Gandersheim [(H)Roswitha v. G.] (*932k - †1000k) – apátnő, OSB. Jelentős teológiai és filozófiai képzettséget mutató egyházi színművek, legendák és költemények szerzője.

Hugo de Sancto Caro [H. de Celidorio, H. de Sancto, H. Theodorico, H. Viennensis, Hugues de Saint-Cher] (*1190 - †1263) – kardinális, rendi generális, kánonjogász, teológus bakkalaureus, OP. Az egyik első dominikánus egyetemi teológus. Párizs, Róma. Bibliai szövegkritikus, és az első Biblia-konkordancia szerkesztője (állítólag 500 dominikánus fráter dolgozott a munkán).

Hugo de Sancto Victore [Hugh of St. Victor] (* 1097/1101 - † 1141) – teológus, iskolai vezető. CSA. Párizs, Szentviktori Apátság. Filozófiai és teológiai kérdésekben is nagy tekintélyű szerző. A 12. századi párizsi iskolák egyik legjelentősebb alakja.

Hugo Etherianus [Aetherianus, Eteriano] (*1110/20 - †1182 előtt) – kardinális, teológiai iró. Párizs, Konstantinápoly, Róma. I Manuel bizánci császár tanácsadója Leo Tuscusszal (Toszkán Leó) együtt. Fő művét *De sancto et immortali deo* (A szent és halhatatlan isten) saját maga fordította görögre.

Hugo Honaugiensis [Hugo von Honau] (*1150k - †1200k) – kanonok. Honau. Gilbertus Porretanus tanítványa. Kapcsolatban állt Hugo Etherianusszal. Jelentős görög teológiai ismeretekkel rendelkezett.

Hugolino de Urbe Veteri [H. Malabranca de U.V., de Orvieto] (*1300 - †1373) – rendi generális, teológus magiszter, OESA. Párizs, Bologna, Perugia, Rimini. Rimini Gergely OESA tanítványa. A 14. szd. végének befolyásos szerzője.

Huguccio [Hugutio, Ugguccione da Pisa] (*1140 - †1210) – Ferrara püspöke, egyházjogi doktor. Grammatikus, teológus, dekretista. Az egyházjog alapvető tekintélye.

Isaac de Stella [Isaac Cisterciensis] (*1110/20 - †1178) – OCist. Stella (Poitiers mellett), Ré (La Rochelle). Clairvaux-i Bernát, és a ciszterci spiritualitás képviselője.

Isidorus [I. of Seville] (* ca. 560; † 636) – korai enciklopédista. *Etymologiarum libri* (*Szómagyarázatok könyvei*) az egyik legfontosabbb középkori lexikon.

Jacobus de Viterbio [Giacomo da Viterbo, Capocci(o), James of Viterbo] (* ca. 1255; † 1307/8) – Nápoly érseke, teológus magiszter, OESA. "Doctor speculativus." Párizs. Aegidius Romanus követője. A keresztény államról írt értekezése (*De regimine christiano*) a középkori egyházfogalom, illetve a világi és a spirituális hatalaom közötti kapcsolat egyik alapvető kidolgozása.

Jacobus Duese [Jacques Duèze, XXII. János pápa] (*1244k - †1334. december 4.) – pápa, kánonjogász. Az avignoni pápák legtehetségesebb egyházpolitikusa és teológusa. Finanszírozási reformja visszaállította a pápaság tekintélyét. Aquinói Tamást szentté avatta 1323-ban. Pápasága alatt zajlott az Eckhart mester, és Ockham elleni vizsgálat, illetve a spirituális ferencesek szegénységi nézeteiről, és az üdvözültek istenlátásáról szóló vita (*visio beatifica* vita).

Jacobus Metensis [Jakob von Metz, James of Metz] (virágjában 1302 körül) - teológus magiszter, OP. Párizs. Durandus de Sancto Porciano mestere, Tamás kritikusa több tekintetben, de részben követője is.

Jerome of Prague (* 1370/ 1; † 1416) – teológus magiszter. Heidelberg, Köln, Prága, Oxford. Wyclif teolóiájának híve, kéziratait terjeszti Kelet-Európában. Husz János követője és társa. A konstanz-i zsinaton Husszal együtt megégetik eretnekségért.

Joachim de Flore [J. de Floris, of Flora, of Fiore, de Celico, Gioacchino de Fiore, Joachim de Flore] (*1135 - †1202) – teológus, apát (Szt. János kolostor, Fiore), OCist. Történetteológiája (a világtörténet három korszaka: az Atya korszaka, a Fiú korszaka, és az eljövendő Szentlélek korszaka), az evangéliumhoz való visszatérés gondolata, valamint szimbolikus teológiai nyelve nagy hatással volt a spirituális ferences irányzatokra.

Joannes Baconthorp [Baco, Bacconis, de Bachone, John Bacon] (*1290k - †1348k) - teológus magiszter, OCD. Párizs, Cambridge, London, Oxford. “Doctor resolutus.” Thomas Bradwardinus ellenfele Oxfordban a predestinációs vitában.

Joannes Bessarion (*1403 - †1472) – görög teológus, szerzetes, Nikaiai metropolita. A ferrarai-firenzei uniós zsinaton (1438/39) a görögök egyik vezérszónoka, az únió támogatója. A zsinat után áttér a római egyházba, bíboros. Számos teológiai vitairat szerzője, Platón védelmében is ír.

Joannes Capreolus (*1380 - †1444) - teológus magiszter, OP. Párizs, Toulouse, Rodez. “Princeps thomistarum.” A tamási iskola legjelentősebb képviselőinek egyike.

Joannes Damascenus (*650k - †750k) – görög teológus, a palesztinai Mar Sabas kolostor szerzetese. Rendkívüli tekintélyét a képtisztelet hathatós képviseletének és alapos és mély teológiai összefoglalásainak köszönhette. A *Tudás forrása* (Pégé gnószeósz) c. munkájának

Joannes de Bassolis (*1280k - †1347) – OFM. Reims, Rouen, Mecheln. “Doctor ordinatissimus.” Duns Scotus tanítványa és követője.

Joannes de Mirecuria [John of Mirecourt, Monachus albus] (virágjában 1345k) – OCist, Royaumont apátja. Párizs, Royaumont. 1344-5-ben írt szentencia-kommentárja az angol teológiát közvetíti Párizsban (Adam Goddamus, Robertus Holcot, Robertus Halifax, Thomas Buckingham kommentárjainak kompliációja). 1347-ben elítélik először 63, majd 41 tételét. Két *Apológiá*ja fennmaradt.

Joannes de Radingia [John of Reading] (* 1285 - †1346) - teológus magiszter, OFM. Oxford, Avignon. Duns Scotus követője, Ockham kritikusa.

Joannes de Rodington [J. Rodindon, Rondin, Rodensis] († 1348) - teológus magiszter, OFM. Oxford.

Joannes de Rupella [J. Petragoricensis, J. de La Rochelle] ((* 1190/1200 - †1245) - teológus magiszter, OFM. Párizs. Alexander Halensis utódja a ferences professzorátusban.

Joannes de Siccavilla [J. de Arida Villa, J. Dritonus, J. de Sècheville] (*1210 - †1295) – artista magiszter, a párizsi egyetem rektora. A koldulórendek egyetemi megjelenésének ellenzője.

Joannes Duns Scotus [Joannes Anglicus, John Duns Scotus](* ca. 1266; † 1308) – OFM. Oxfordban, Cambridge-ben, Párizsban, Kölnben tanított, a középkor egyik legeredetibb (és legnehezebb) teológusa volt. Hatása egészen Leibnizig élő maradt. Munkái több redakcióban maradtak fönn.

Joannes Gerson [J. Charlier Gerson] (*1363 - †1429) - teológus magiszter, a párizsi egyetem kancellárja. Párizs, Flandria. Petrus Alliacus tanítványa. A késő középkor egyik legbefolyásosabb konzervatív teológusa.

Joannes Hus [Bohemus, Jan Hus, Husz János] (* 1371- †1415) – artista magiszter, teológus bakkalaureus. Világi pap. Prága. Wyclif realista irányzatának követője. Egyházkritikus és reformer. A konstanzi zsinaton máglyára ítélik.

Joannes Peckham [John Pecham, J. Cantuariensis](* ca. 1230; † 1292) – canterbury-i érsek, teológus magiszter, OFM. Optikával is foglalkozott. Aquinói Tamás nézeteit bírálta.

Joannes Ruusbroek [Jan van Ruysbroeck] (* 1293 - †1381) – boldog, prior, reguláris kanonok a windesheimi kongregáció szellemében. “Doctor ecstaticus, doctor divinus, admirabilis.” Brüsszel, Groenendael. A németalföldi (flamand) misztika legnagyobb hatású teológusa. Teuler, Gerard Groote is tartott vele kapcsolatot. Gerson bírálta misztikáját.

Joannes Saresberiensis [J. Carnotensis, J. Severianus, John of Salisbury] (* 1115/20; † 1180) – Chartres püspöke. Párizs, Chartres. Abelardus, Guilelmus de Conchis, Gilbertus Porretanus kapcsolata. Thomas Beckett (Beckett szent Tamás) barátja és tanácsadója. Az új logikán (→*logica nova*) alapuló teológiai nyelv támogatója.

Joannes Scotus Eriugena (* ca. 800/10; † ca. 877) – teológus, filozófus. Kopasz Károly udvarában tevékenykedett. A Gottschalk-féle vitában Hincmar kérésére vesz részt. Elveti a predesztinációt. Görög teológiai hatásokat mutató munkásságának egyes részeit többször elítélik.

Joannes Tauler [J. Dauler, Taler, Taweler] (*1300 - †1361) – prédikátor, OP. Köln, Strassbourg, Basel. Eckhart és Suso mellett a rajnai misztika meghatározó teológusa.

Joannes Vitalis de Furno [Vital du Four] (*1260 - †1327) – kardinális, teológus magiszter, OFM. Petrus Joannis Olivi és a ferences spirituálisok ellenfele, bár kezdetben támogatta Michael Cesenát a szegénységi vitában. Műveiben a kortársak, Johannes Peckham, Guilelmus Varo, Petrus Johannis Olivi, Rogerius Marston, Matthaeus de Acquasparta, Richardus de Mediavilla, Heinricus de Gandavo, Godofredus de Fontibus, Aegidius Romanus és mások véleményeit foglalja össze.

Joannes Wenck [J. W. de Herrenberg] (†1460) - teológus magiszter. Párizs, Heidelberg. Albertus Magnus követője (“albertista”). A heidelbergi egyetem rektora. Cusanus teológiája ellen (pontosabban a *Tudós tudatlanság* ellen) írt vitairatot.

John Wyclif [J. Wiclef, Lelando Wcoclivius](*1320/30 - † 1384) - teológus magiszter. Oxford, Lutterworth. A kor legjelentősebb realistája. Prágai Jeromos és Husz János hivatkoznak rá.

Landulphus Caracciolo († 1351) – skotista. Szentencia-kommentárja 1320 körül íródott.

Ludolphus de Saxonia [Ludolphus de Saxonia, L. Carthusianus] (*1295/1300 k - †1378) – kezdetben OP, azután OCart. Valószínüleg a rajnai misztikusok (Eckhart, Suso és Teuler) hatására, valamint a Pszeudo-Bonaventura által írott *Meditationes vitae Christi* (*Meditációk Krisztus életéről*), ami főleg az apokrifek fényében olvasott biblikus elemekre támaszkodva kíséri végig Jézus Krisztus (földi) életének eseményeit a ciszterci, illetve ferences emocionális misztika spirituális tradíciójában. Minden fejezet olvasmányból (*lectio*), elmélkedésből (*meditatio*) és imádsából (*oratio*) áll. A mű célja a Jézus életébe való beleélés, illetve ennek révén isteni lényének átélése. A könyv a 15./16. szd. legolvasottabb művei közé tartozott. Kempis Tamást és Loyolai szt. Ignácot is megihlette.

Lanfrancus Cantuariensis [L. de Pavia, L. of Canterbury] (*1005/10 - †1089) – Canterbury-i érsek, apát, OSB. Bec, Avranches, Canterbury. Berengár ellenfele az eukharisztikus vitában. Anzelmus tanára.

Lupus Ferrariensis [Servatus Lupus, Loup de Ferrières](* 805k - †862 után) – OSB, Ferrières-i apát. TeoFuldában tanult Hrabanus Maurunál. Gottschalk nézeteit elfogadta. Ferrières-ben másoló-központot hozott létre, sokat foglalkozott klasszikus irodalommal is. Hatása az Auxerre-i iskolában is érvényesült.

Manegoldus Lautenbaciensis [Manegold von Lautenbach, M. Teutonicus] (*1030/45 - †1103) – "scholasticus," ágostonos kanonok. Lautenbach, Rottenbuch, Marbach, Párizs. Rendkívül művelt teológus, aki ugyanakkor ellenezte a filozófiai argumentumok teológiai alkalmazását.

Marsilius Ficinus [Marsilio Ficino] (* - †) - A firenzei katedrális kanonokja *Theologia platonica* c. munkájában lényegében skolasztikus érveket díszít fel a görög filozófiai hagyományból vett idézetekkel (tekintet nélkül azok kontextusára).

Marsilius of Inghen [M. Ingenuus, M. de Novimagio] (* ca. 1340; † 1396) - teológus magiszter. Avignon, Párizs, Heidelberg. Buridanus tanítványa az artista fakultáson. A teológiájában sokat alkalmazza a nominalisták természetfilozófiai és analitikus fogalmi eszközeit.

Marsilius of Padua [M. Menandrinus, Patavinus] (* 1280; † 1342/3) – orvos, artista magiszter. Pádua, Párizs, München. Politikai gondolkodó, a világi és a spirituális hatalom szétválasztása mellett érvel (*Defensor pacis*).

Mattheus de Aquasparta [M. dei Bentivenghi, M. de Santa Ruffina, M. Tudertinus, Matthew of Aquasparta] (* ca. 1237/40; † 1302) – kardinális, rendi generális, teológus magiszter, OFM. Bonaventura jelentős hatású tanítványa.

Mattheus de Cracovia [M. de Worms, M. Episcopus, M. of Cracow] (*1330/5 - †1410) – Worms püspöke, teológus magiszter, a Heidelbergi Egyetem rektora. Prága, Heidelberg, Krakkó, Worms. Az egyházreform mellett írt számos teológiai és spirituális munkát.

Maximus Confessor [Maximosz Homologétész, Hitvalló] (* 580k - † 662) – szerzetes, teológus. Az ún. montheléta vita kapcsán Róma segítségét kéri. Tekintélye mind Keleten, mind Nyugaton óriási. Dionüsziosz Areopagita orhodox magyarázója. Eriugena és mások fordítják latinra.

Mechtild [M. von Hackenborn, M. von Helfta] (*1241 - †1298/9) – apátnő, OCist. Képzett apáca, akinek látomásait társnői írták le.

Mechtild de Magdeburgo (*1207k. - †1282k) – kezdetben begina, majd OCist. Helfta. A középkori női teológia jeles írója.

Monachus Niger (virágjában 1337k) – OSB. Oxford vagy Cambridge. Szentencia-kommentárja német és francia területeken terjedt.

Moses Maimonides [Moses ben Maimon, Rambam, Rabbi Moyses](* 1138; † 1204) – filozófus, Tóra-magyarázó, orvos. Maimonidész (eredetileg arabul írott) *Tévelygők útmutatója* a zsidó teológia fő forrásának számít a skolasztikában, melyet a Katalóniában és a Provance-ban működő fordítóiskolák ültetnek át arabról héberre, majd latinra. Maimonidész módszertana közel állt a skolasztikához, amennyiben Arisztotelész fogalmai eszköztárával értelmezett (zsidó) teológiai problémákat. Az almohád dinasztia üldözései elől keresztény területre menekülő zsidóság egyébként kölcsönösen inspiráló kapcsolatba került a korabeli skolasztikus "akadémiai elittel." (Petrus Johannis Olivi, Hasdai Crescas, stb.)

Nicolaus Ambianensis [N. de Amiens] (*1147k - †1203 után) – Alanus ab Insulis tanítványa, Gilbertus Porretanus iskolájához tartozott. Különösen érdekes teológiai módszertana (*Ars fidei catholicae*).

Nicolaus Bonetus (* 1280 - †1343) - teológus magiszter, Tours püspöke, OFM. "Doctor proficuus (a hasznos doktor)." Párizs, Avignon. Duns Scotus iskolájához tartozott.

Nicolaus Cusanus [N. Treverensis, Brixiensis, Nicholas of Cusa, Krebs, Criffts] (* 1401; † 1464) – kardinális, Brixen püspöke, egyházjogász és teológus. Deventer, Pádua, Bázel, Köln, Párizs, Róma. A bázeli zsinaton nevet szerző Cusanus később a filozófiai-teológiai nyelv radikális reformját valósítja meg (De docta ignorantia, *Tudós tudatlanság*).

Nicolaus de Altricuria [N. de Ultricuria, Nicholas of Autrecourt](* ca. 1300 - † 1350 után (1369?)) - teológus magiszter. Párizs, Avignon. Az arisztoteliánus filozófia radikális kritikusa.

Nicolaus de Argentina [N. of Strasbourg, Nicholas of Strasburg] (*14. szd. első fele) - teológus magiszter, OP. Köln, Párizs, Strasburg. Lektor a kölni dominikánus konventben. XXII. János pápa vizitátora a rajnai dominikánus provinciában. A német dominikánus iskola tomista képviselője. Meister Eckhart perében jut szerephez.

Nicolaus de Aston (virágjában 1350-66) - teológus magiszter, az oxfordi egyetem kancellárja. A “theologia anglicana” képviselője.

Nicolaus de Lyra [Nicolaus Minor] (*1270k - †1349) - teológus magiszter, OFM. Párizs. Neves biblia-kommentátor.

Nicolaus Oresmius [N. de Baxeux, de Lisieux, de Navarre, Rouen, Nicole d’Oresme] (* ca. 1320; † 1382) - teológus magiszter. Lisieux püspöke. Párizs, Rouen, Lisieux. A Navarra Kollégium dékánja. Rendkívül széles körű tudományos és teológiai érdeklődése mellett Arisztotelészt fordított franciára.

Notker Labeo [N. der Grosslippige, N. Sangallensis, N. der Deutsche] (* 950k - †1022) – iskolavezető, OSB. St.Gallen. Ófelnémetre fordított számos filozófiai művet. Jeles himnuszköltő.

Odo de Ursicampo [Odo Suessionensis, Eudes de Soissons, de Ourscamp] (†1171 után) – OCist., a párizsi katedrális iskola kancellárja, Ourscamp apátja, Tusculum püspöke. Simon Tornacensis tanára.

Odo Rigaldus [O. of Rouen, O. Rothomagensis, Eudes Rigaud] (*1205k - †1275) – Rouen érseke, teológus magiszter, OFM. Párizs, Rouen. Alexander Halensis tanítványa. Az első ferences párizsi professzorok közé számít.

Otloh de Sancto Emmerano [O. of Regensburg, O. Frisingensis] (*1010k - †1079) – OSB, iskolavezető. St.Emmeram, Fulda. A dialektikus teológia ellenfele.

Paschasius Radbertus (*790k - †859) – Corbie apátja, OSB. Az eukharisztiáról írott műve alapján a korai középkor kiemelkedő teológusa.

Paulus de Venetiis [P. Venetus, Paolo Nicoletti, Paul of Venice](* 1369; † 1429) - teológus magiszter, OESA. Velence, Oxford, Padua, Bologna. Jelentős Arisztotelész-kommentátor és logikus.

Paulus Pergulensis [Paul of Pergula] († 1455) - teológus magiszter. Pádua, Velence. Paulus de Venetiis tanítványa.

Peter de Ceffonia [Petrus Ceffons, P. de Claravalle] (fl. 1348-9) - teológus magiszter, OCist. Párizs. Egy jelentős szentencia-kommentár szerzője, amely kiválóan eligazít a korabeli vélemények között.

Petrus Abelardus [Abaelard] (* 1079; † 1142) – iskolaalapító, teológus, logikus, szerzetes. Párizs, St.Denis, Cluny. Korának “fenegyereke.” Kiváló logikus, teológiai újító, Heloïse-zel való viszonya botrányhőssé teszi. Clairvaux-i Bernát támadja, Petrus Venarabilis Clunyben befogadja.

Petrus Aureoli [Peter Auriol, Pierre d’Oriol, P. De Verbaria] (* ca. 1280; † 1322) – Aix érseke, teológus magiszter, OFM. “Doctor facundus”. Rendkívül éleselméjű szentencia-kommentárját

igen széles körben tartották nagyra : Joannes de Ripara, Joannes Capreolusra, Nicolaus de Ultricuriara is hatott. A szeplőtelen fogantatás képviselője.

Petrus Cantor [Pierre le Chantre, Pierre de Paris, P. de Reims, P. le Picard] (*1130 - †1197) - magiszter, kanonok, teológus. Párizs. A teljes Bibliához írt glosszákat Laon-i Anzelm nyomán. Népszerű *Verbum abbreviatum*a gyakorlati morálteológiai kézikönyv.

Petrus Comestor [P. Manducator, P. Trecensis, Pierre de Troyes, Pierre le Mangeur] (*1110k - †1187) – teológus, a párizsi egyetem kancellárja. Reguláris kanonok. Tanárának, Petrus Lombardusnak utódja a Notre Dame katedrális-iskolájának vezetésében. Történetteológiai munkája a bibliai történetetet *sensus historicus* (a négy írásértelmezés közül az elsődleges) módban Krisztus mennybemeneteléig tárgyalja. Petrus Pictavensis egészítette ki az apostolok történetével, Stephanus Langton és Hugo de Sancto Caro kommentárjával nagy népszerűségre tett szert, népnyelveken is.

Petrus Damiani (* 1007 - † 1072) – teológus, kardinális, Ostia érseke, OSB. Rendkívül éleselméjű logikus, ugyanakkor a metodológia teológiai használatának kritikusa. Levele *Az isteni mindenhatóság*ról alapvető a későbbi középkor modális elméletei szempontjából.

Petrus de Alliaco [P. Cameracensis, Pierre d'Ailly] (*1350k - †1420) – kardinális, Cambrai püspöke, a párizsi egyetem kancellárja, teológus magiszter. Joannes Gerson mellett a késő középkor vezető teológusa, a nyugati skizma lezárásában játszott fontos szerepet. Teológiai, kozmográfiai, munkákat írt, költő.

Petrus de Alvernia [P. de Arvernia, Pierre d'Auvergne, P. de Crocq](†1304) - teológus magiszter, a párizsi egyetem rektora (?). Claremont püspöke. Aquinói Tamást, Genti Henriket és Godofredus de Fontibust hallgatta. Aquinói Tamás számos művét ő fejezte be.

Petrus de Candia [Petrus Philargus, Philaretus, V. Alexander pápa] - (*1340 - †1410) – 1409-től pápa, Milánó püspöke, OFM. Fontos *Szentencia-kommentár*ja 1380-ban.

Petrus de Capua [P. Capuanus junior] (†1242) - teológus magiszter, Antiochia érseke. Párizs. Petrus Lombardus nyomán írt *Summá*jában magát nominalistának nevezi.

Petrus de Tarantasia [P. de Tarentaise, V. Ince pápa] (*1225 - †1276)- pápa 1276-77. Teológus magiszter, provinciális, érsek, OP.

Petrus de Trabibus (virájában 1290k) - teológus magiszter, OFM. Petrus Johannis Olivi követője.

Petrus Helias [P. Helie] (* ca. 1100; † after 1166) – grammatikus, teológus.

Petrus Hispanus [P. Juliani, P. Compostellanus, Peter of Spain, Joannes Papa XXI] (*1226 - †1277) – artista magiszter, orvos, kardinális. 1276-tól pápa, XXI. János néven. Lisszabon, Párizs, Salerno, Toulouse, Montpellier, Siena, Viterbo. A középkor legnépszerűbb logika tankönyvének szerzője (*Summulae logicales*).

Petrus Joannis Olivi [Pierre Olieu] (* ca. 1248; † 1298) - teológus magiszter, OFM. Párizs, Firenze, Montpellier, Narbonne. Számos szerző hivatkozza Szentencia-kommentárjában kifejett nézeteit.

Petrus Lombardus [P. Parisiensis] (* 1095/1100; † 1160) – párizs püspöke, teológus. "Magister sententiarum." Ő állította össze a kor legsikeresebb patrisztikus idézetgyűjteményét négy könyvben. A 13. századtól a *Szentenciák négy könyvé*nek magyarazáta a teológusok kötelező feladata. A

Petrus Paludanus [P. De Palude, P. Burgundus, P. Hierosolymitanus, P. Patriarcha] (*1270k - †1342) - teológus magiszter, jeruzsálemi pátriárka, OP.

Petrus Pictaviensis [P. Cancellarius, P. de Poitiers] (*1130k - †1205) – kancellár. Párizs, Poitiers. Petrus Lombardus iskolája.

Petrus Thomae (*1270k - †1337) - teológus magiszter, OFM. Párizs, Barcelona. Skotista.

Petrus Venerabilis [P. Cluniacensis, P. Mauritius, P. de Cluny, Peter the Venerable] (* ca. 1092; † 1156) – Cluny apátja, OSB. A Korán első latin fordítója. A Sens-i zsinat után Petrus Abelardust befogadja Clunyben.

Philippus Cancellarius [Philip the Chancellor] (* 1165/85; † 1236) – Noyon-i archidiakónus, teológus, himnuszköltő. *Summa de bono* c. munkája a 13. századi párizsi skolasztika mérvadó műve, ami főleg a korai ferences iskolára, de Albertus Magnusra is hatott.

Praepositinus Cremonensis [P. de Cremona, P. Lombardus, Prévostin, P. Cancellarius, P. Parisiensis] (*1140k - †1210) - teológus magiszter. Kathar missziót vezetett. Párizsi kancellár.

Prokhorosz Kydonész (*1330 - †1368/9) – görög teológus, Palamasz Gergely ellenfele. Teológiai nézetei miatt exkommunikálja a bizánci zsinat. Áttér a latin egyházba, számos latin teológiai munkát fordít görögre.

Ptolemaeus Luccensis [Bartholomaeus de Lucca, Ptolomeus, Tolomeo da Lucca] (*1236 - †1326/7) – Torcello püspöke, OP. Aquinói Tamás titkára, tanítványa és életrajzírója. Tamás politikaelméleti művének (*De regimine principum*, A királyok uralkodása) befejezője (II, 4-től).

Rabanus Maurus [Hrabanus Maurus, H. Magnentius, Rhabanus M.] (*780k - †856) – fuldai apát, mainzi érsek, OSB. "Praeceptor Germaniae." Korának legjelentősebb Biblia-kommentátora Beda mellett. Alkuin tanítványa, Walafridus Strabo mestere.

Raimundus de Sebunda, [Raymundus Sabundus, Ramón Sibiuda; Raymond Sebonde] (*1385k - †436) – filozófus, orvos, teológus. Toulouse-ben professzor. A Raimundus Lullus metodológiáját követő *Liber creaturarum* (később *Theologia naturalis)* az ún. "természetes teológia" első munkája. Hatott Nicolaus Cusanusra, később Montaigne-ra és Comeniusra.

Raimundus Lullus [Ramon Lull] (* 1232/3; † 1316) – laikus, házas katalán filozófus és teológus, autodidakta, később OFM. Mallorca, Montpellier, Párizs, Nápoly. Élete fő célja a muszlimok és a zsidók megtérítése volt. Azt a könyvet akarta megírni, ami a keresztény vallás igazságát egyszer s mindenkorra, cáfolhatatlanul bebizonyítja (*Ars magna*).

Pszeudo-Bonaventura – Bonaventura neve alatt számos késő középkori spirituális mű hagyományozódott. Ezek egy részét másolók tulajdonították a lelki művek szerzőjeként tekintélyes Bonaventurának, másokat szándékosan láttak el Bonaventura nevének "védjegyével." Ilyenek a következők: *Centiloquium*, ami spirituális teológiai tekintélyek mondásainak válogatása (feltehetőleg Johannes Marchesinus de Regio Lepidi, 1300k), *Compendium theologicae veritatis*, ami Bonaventura *Breviloquium* c. munkájára támaszkodik (Hugo Ripelin); *De exterioris et interioris hominis compositione* (David de Augsburg OFM), *De imitatione Christi* (?), *De septem gradibus contemplationis* (Thomas Gallus), *De septem itineribus aeternitatis* (Rudolfus de Biberach), *Dieta salutis* (Guilelmus de Lanicia; † vor 1310), *Philomena* (Johannes Peckham). A két legfontosabb pszeudo-bonaventurai irat a *Meditationes vitae Christi* és a *Stimulus amoris*.

Ratramnus Corbiensis [R. of Corbie] (†868 után) – OSB. Godescalcus mestere, aki azonban a predestinációs vitában ellen foglal állást.

Remigius Altissodorensis [Remi d'Auxerre] (*841k - †908) – OSB. Auxerre, Reims, Párizs. Teológus, iskolavezető. Heiricus Altissodorensis tanítványa. Számos Biblia- és tudományos kommentár szerzője.

Richardus Fishacre (* ca. 1205; † 1248) - teológus magiszter, OP. Oxford.

Richardus Fitzralph [R. Armachanus] (* ca. 1300; † 1360) – Armagh érseke. Az örmény únió teológiai problémáiról írott summája alapvető a nyugati teológia összefoglalásaként.

Richardus de Campsale [R.of Campsall] † ca. 1350/60) – teológus magiszter, yorki klerikus. Oxford. A Balliol College, később a Merton College tanára. Logikus és teológus.

Richardus Knapwell [R. Clapolus, R. Klapwell] (†1288) - teológus magiszter, OP. Oxfordi tomista, akit 1286-ban Tamás nézeteinek képviseletéért (elsősorban formák unicitása miatt) elítélnek.

Richardus de Levingham [R. of Lavenham] (†1399) - teológus magiszter, OCD. Oxford. Wyclif ellenfele.

Richardus de Mediavilla [R. Mediodunensis, R. de Mennevilla, R. Nova Villa, R. of Middleton] (* ca. 1249; † 1302) - teológus magiszter, OFM. Oxford, Párizs. Guilelmus Lamara és Mattheus Aquasparta tanítványa. "Doctor solidus / copiosus." Szentencia-kommentárját széltében használták.

Richardus Rufus Cornubiensis [R. de Cornubia, R. of Cornwall, R. de Cornouailles] (*1212k - †1260k) - teológus magiszter, OFM. Párizs, Oxford. Bonaventura *socius*a (?) Párizsban. Az angol teológiai hagyomány egyik első képviselője.

Richard of St. Victor [R. Parisiensis] († 1173) – prior, iskola-vezető, Ágostonos kanonok, CSA. Párizs, Szentviktori apátság. A viktorinus iskola egyik fontos teológusa.

Robert Grosseteste [R. Capito, R. Lincolniensis, Megacephalus] (* ca. 1168; † 1253) - teológus magiszter, Lincoln püspöke, Oxfordi kancellár, az oxfordi ferencesek első lektora, filozófiai fordító (görögből). Párizs, Oxford, Lincoln. Etika és *Második analitika* – kommentárjai, teológiai munkái, valamint hatalmas könyvtára révén hatott (ez utóbbi az oxfordi ferenceseknek adományozta).

Robertus Holcot [R. Haldecotus] (* ca. 1290; † 1349) – teológus magiszter. OP. Tamás és Ockham bírálója, igen eredeti, de követők nélküli teológus. A *Bölcsességek könyvéhez* írt kommentárja igen népszerű volt.

Robertus de Colletorto [R. of Oxford] (virágjában 1283-92) - teológus magiszter, OP. Oxford. Tamás álláspontjainak védelmezője az ún. "korrektórium-vitában."

Robertus Cowton [R. of Cotton, Conton] (*1275k - †1312k) - teológus magiszter, OFM. Oxfordban 1300k. Thomas de Suttonia ellenfele. Az elsők között reagál Scotus tanítására.

Robertus de Curceto [Robert Courçon, R. Curtonus, R. de Chorceone] (*1155/60 - †1219) - teológus magiszter, kardinális. Párizs, Róma. Petrus Cantor tanítványa. David de Dinando és Amalricus de Bena elítélésében vesz részt. A párizsi egyetem 1215-ös statutumainak szerzője.

Robert Kilwardby [R. Cantuariensis, R. Diverbius, R. Anglicus, R Aucumpno, R. Parisiensis] (* ca. 1215; † 1279) - teológus magiszter, OP. Canterbury-i érsek, Porto érseke, kardinális. Nyelvfilozófus, logikus, teológus. Aquinói Tamás konzervatív ellenfele, az 1277-es elítélések szerzője.

Robertus de Miludino [R. Herfordiensis, R. Melodunensis, R. or Melun] (*1100k - †1167) – püspök, iskolavezető. Abaelardus és Hugo de Sancto Victore tanítványa. Gilbertus Porretanus ellenfele.

Robert of Halifax [R. Eliphat, Alifas] (* ca. 1300; † after 1350) - teológus magiszter, OFM. Oxford. 1335k. Szentencia-kommentárját széles körben használták. Az "angol teológia" (*theologia anglicana*) képviselője.

Rogerus Bacon [Rogerius Bacconis] (* 1214/20; † ca. 1292/94) – artista magiszter, teológus, OFM. Oxford. Robertus Grosseteste tanítványa. Eredeti gondolkodó, aki erősen kritikus korának vezető teológusaival szemben, akiktől a görög és a héber nyelvek ismeretét is számonkéri. Erős természetfilozófiai érdeklődés jellemzi. Korai Arisztotelész-kommentátor.

Roger Marston [R. Anglicus, R. de Merston, R. Frater Ordinis Minorum] (* ca. 1235/45; † ca. 1303) - teológus magiszter, OFM. Johannes Peckham tanítványa.

Rolandus Cremonensis [Roland of Cremona] (*1195k - †1259k) - teológus magiszter, OP. Bolognal, Párizs, Toulouse. Az első dominikánus professzor Párizsban. Teológiai *Summá*ja a kor legmodernebb szerzőire, Avicennára és Arisztotelészre támaszkodik.

Roscellinus (R. Britannicus, R. de Compendio, R. de Compiège) (*1050k - †1120/5) – klerikus, iskola vezető. Soissons, Tours, Reims, Besançon. Abaelard mestere, majd ellenfele. A Soission-i zsinat (1092) elítélte a Szentháromságra vonatkozó nézeteit.

Rupertus Tuitiensis [Rupert von Deutz, R. von Lüttich] (*1076 - †1129) – teológus, OSB. A filozófiai teológia bírálója. Befolyásos bibliamagyarázó.

Sigerus de Brabantia [Siger of Brabant,] (* ca. 1240; † after 1282) – artista magiszter. Párizs. Sok tekintetben Aquinói Tamás követője. "Averroizmussal" szokás gyanusítani – ennek helytálló voltával szemben meggyőző érvek vonultathatóak fel. (Éppen úgy, mint Boethius de Dacia esetében)

Simon of Faversham [S. Anglicus] (* ca. 1260; † 1306) - teológus magiszter. Párizs, Oxford. Az oxfordi egyetem kancellárja. Arisztotelész-kommentátor.

Simon Tornacensis [Simon de Tournai] (*1130 - †1201) - "scholasticus." Párizs, Tournai. Gilbertus Porretanus iskolájához tartozott.

Stephanus Langton [S. Anglicus, S. Cantuariensis, S. de Lingua Tonante, S. Longodunus, Stephen Langton, Etienne Langton] (*1150k - †1228) – kardinális, Canterbury-i érsek, teológus magiszter. Párizs, Canterbury. A Bibliát először osztotta versekre. Gilbertus Porretanus kritikusa. Petrus Lombardus *Szentenciáskönyv*ének egyik első kommentátora. Részt vett a *Magna Charta* kidolgozásában.

Suso [Amandus de Swebia, Heinrich Seuse] (*1295 - †1366) – prior, OP. Eckhart Mester tanítványa és követője. A rajnai misztika fontos alakja Eckhart és Tauler mellett. Fő műve a *Horologium sapientiae.*

Theodoricus Teutonicus de Uriberg [Dietrich of Freiberg, Saxo] (* ca. 1240/50; † ca. 1318/20) - teológus magiszter, prior, rendi provinciális, OP. Freiberg, Párizs, Trier. A német dominkánus iskola reprezentatív alakja, Aquinói Tamás határozott kritikusa.

Thomas a Kempis (*1379/80 - †1471) – reguláris kanonok, CSA, az új ájtatosság, a *devotio moderna* és a windesheimi kongregáció képviselője. Deventer, Zwolle. *Krisztus követése* c. műve a kor legnagyobb hatású spirituális *bestsellere.*

Thomas Aquinas [Th. Camisiensis] (* 1224/6; † 1274) – szent, teológus magiszter, OP. "Doctor angelicus." Nápoly, Köln, Párizs, Orvieto, Róma. Arisztotelész-kommentárjai és teológiai munkái egyaránt fontosak.

Thomas Bradwardinus [Th. de Braberdin, de Brachariis, Bredowardinus, Beer de Hertefeld, Th. Bradwardine](* ca. 1290; † 1349) - teológus magiszter, kanonok, majd Canterbury-i érsek. Fő

műve, a *De causa Dei adversus Pelagianos* (Isten okságáról a pelagiánusok ellen) a szabad akarat kérdésében determinista (predestinációs) álláspontot képvisel.

Thomas de Argentina [Thomas von Strassbourg] (*1300 - †1357) – rendi generális, teológus magiszter, OESA. Pádua, Strasbourg, Párizs, Bécs. “Doctor acutus.” Az ágostonos iskola egyik legjelentősebb képviselője. A *via moderna* képviselője.

Thomas Vercellensis [Thomas Gallus, Gualterius, de Sancto Victore, de Vercelli] (†1246) – apát, CSA. Párizs, London, Vercelli. Dionüsziosz Areopagita fontos magyarázója.

Thomas de Suttonia [Th. Anglicus, de Sutton, Thomas of Sutton] (* ca. 1250; † ca. 1315) - teológus magiszter, OP. Oxford. Az angol tomista iskola képviselője.

Thomas Wilton (virágjában 1312/14) – teológus magiszter. Oxford, Párizs. Gualterus Burlaeus tanára. Intellektus-elméletét averroistának szokták tartani.

Udalricus de Argentina [U. Engelberti, Ulrich of Strassburg] (* 1220 k; † 1277) – lektor, provinciális, OP. Köln, Strasbourg. Albertus Magnus tanítványa.

Walafridus Strabo (* - †) – a Rabanus Maurus tanítványa és Rabanus Biblia-kommentárjai összefoglalásainak elkészítője. Hosszú ideig tartotta magát a hit, hogy W. alkotta meg a *Glossa ordinaria* első változatát, ez azonban bizonyítottan nem helytálló.